

## РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, Левченко Наталії Володимирівни  
на дисертацію **Жеребко Інни Анатоліївни**  
**«Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з  
інвалідністю засобами інклюзивного туризму»**  
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії  
за спеціальністю 231 Соціальна робота

Надання соціальних послуг людям з інвалідністю є одним із важливих завдань політики держави. Система соціального захисту людей з інвалідністю є досить складною, так як підпорядковує різні департаменти та відомства в Україні, тому процес надання та отримання соціальної послуги для людини з інвалідністю – це механізм роботи великої кількості учасників. Автором вдало подана структура державних органів з яких складається система соціального захисту людей з інвалідністю.

На думку автора основним рушієм для змін стосовно покращення добробуту та життєдіяльності людей з інвалідністю є затвердження нового Закону України «Про соціальні послуги» (2019 р., введений в дію 2020 р.) та Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021).

Відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429 «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» в якому визначено соціальні послуги, їх опис, отримувачі, місце надання та строк надання соціальної послуги, автором складена характеристика соціальних послуг у поєднанні з інклюзивним туризмом, тобто здійснений аналіз кожної соціальної послуги та адаптовано її до впровадження інклюзивного туризму.

У розв'язанні гострих соціальних проблем, дедалі більшого значення, поряд з удосконаленням державної системи захисту населення, набуває відродження форм і методів благодійності різних організацій, громадських об'єднань та окремих осіб. У підрозділі 2.3 дисертації автором чітко здійснений аналіз вітчизняних та зарубіжних громадських об'єднань людей з

інвалідністю та узагальнено у таблиці 2.1., 2.2. в яких зазначено об'єднання, мета і напрями діяльності, країна та їх сайт.

У руслі зазначеного важливим є звернення уваги автора до вивчення досвіду впровадження вже розроблених соціальних послуг для людей з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. Створено Асоціацію «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму», мета якої розроблення та реалізація заходів спрямованих на розвиток інклюзивного туризму, надання туристичних та реабілітаційних послуг для людей з інвалідністю. Створено відділення інклюзивного туризму на базі Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

За словами автора (с. 182 дисертації), тільки у 2020 році Українським культурним фондом реалізовано 45 проєктів – вистави, видання, освітні програми, фестивалі, в яких митці з інвалідністю стали авторами або безпосередніми учасниками культурно-мистецьких ініціатив. Огляду на це, всі ці проєкти та їх організатори різних форм власності, які здійснюють підтримку таких проєктів, підтверджують, що негативні стереотипи щодо людей з інвалідністю долаються і одночасно захищають їхні права та сприяють розвитку демократичного суспільства. Дослідження в означеному напрямі є актуальним і нагальним в теперішній час.

До того ж актуальність теми дослідження підсилюється багатовимірністю досліджуваної проблеми, що потребує ґрунтовного вивчення задля створення потужної системи соціального обслуговування та соціальних послуг в Україні.

Дисертаційне дослідження є складовою наукової теми «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547) та держбюджетної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер 0110U103978) кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Тему дослідження затверджено вченою радою університету (протокол № 14 від 28 травня 2019 року).

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел, змістовними додатками, що відповідає вимогам щодо дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки.

Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження.

Авторка поставила перед собою мету – на основі теоретичного обґрунтування наукової проблеми розробити структурно-функціональну модель організаційно-змістових засад надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму.

Відповідно вперше у вітчизняній науці на основі теоретичного обґрунтування проблеми дослідження визначено поняття «інклюзивний туризм» як інноваційну комплексну соціальну послугу для людей з інвалідністю.

Авторкою проаналізовано основні нормативно-правові документи, що регулюють процес надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму за чотирьома напрямками: соціальний захист, соціальне обслуговування, реабілітація, туризм. Відповідно до Класифікатора соціальних послуг детально досліджено можливість адаптації до впровадження інклюзивного туризму 16 соціальних послуг: інформування; консультивання; посередництво; надання притулку; соціальна профілактика; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; денний догляд дітей з інвалідністю; персональний асистент; соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями; соціально-психологічна

реабілітація; тимчасовий відпочинок для батьків або їх осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями, переклад жестовою мовою, транспортні послуги та ін.

У дослідженні з'ясовано організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму:

*організаційні* – наявність нормативно-правових актів та їх дотримання; використання накопиченого досвіду впровадження інноваційних заходів з розвитку надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму; залучення до процесу надання соціальних послуг недержавного сектору соціального обслуговування, а саме громадських об'єднань.

*змістові* – підготовка майбутніх фахівців до надання соціальних послуг інклюзивного туризму; створення спеціалізованих відділень інклюзивного туризму у закладах соціальної сфери на місцевому рівні; розробка і затвердження Державного стандарту соціальної послуги з інклюзивного туризму; активне залучення людей з інвалідністю до туристично-інклюзивних маршрутів.

У дослідженні розроблено та апробовано структурно-функціональну модель організаційно-змістових засад надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму, яка складається з таких елементів: мети, завдань, принципів, функцій, технологій діяльності, заходів, моніторингу та аналізу отриманих результатів.

Не викликає сумніву і практичне значення одержаних результатів. Основні наукові положення і висновки, викладені в дисертації, можуть слугувати для покращення і підвищення якості надання соціальних послуг у сфері інклюзивного туризму, а також у системі підвищення професійної кваліфікації соціальних працівників. Матеріали дослідження можуть удосконалити зміст навчальних дисциплін «Технології соціальної роботи»,

«Інклюзивний туризм», «Інноваційні моделі надання соціальних послуг», «Соціальна робота з різними групами клієнтів» та ін., застосовуватися в розробці нових і оновленні існуючих навчальних програм для всіх здобувачів освітніх ступенів закладів вищої освіти.

В цілому заслуговує на схвалення ціла низка результатів дослідження. Зокрема, результати дослідження, подані у п. 3.1 «Інноваційна модель впровадження соціальної послуги інклюзивного туризму», п. 3.3. «Рекомендації для впровадження соціальної послуги інклюзивного туризму», а також розроблені проєкт стандарт, положення, програма (додаток А «проєкт Державного стандарту соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю», додаток Б «Положення про студентське бюро інклюзивного туризму Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», додаток В «Програма впровадження видів екскурсійної діяльності в процес соціально-психологічної реабілітації людей інвалідністю за допомогою інклюзивного туризму».

Систематизовані й узагальнені положення, результати дослідження впроваджено в роботу громадської організації «Канівська організація осіб з інвалідністю «Відродження», Уманської територіальної первинної виробничої організації «Українське товариство сліпих «УТОС»», в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Основні результати дослідження достатньо повно висвітлені у наукових працях.

Подана дисертаційна робота свідчить про наукову зрілість дисертантки, її вміння бачити актуальні проблеми соціальної роботи, готовність розв'язувати їх на достатньому науковому рівні. В цілому дисертаційна робота І. А. Жеребко за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Високо і позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Додати до першого розділу дисертації підрозділ «Ключові поняття дослідження».
2. Узгодити формулювання окремих підрозділів дисертації.
3. Узагальнити нормативно-правове забезпечення якості надання соціальних послуг людям з інвалідністю в Україні у вигляді таблиці (напряму, нормативний документ, дата, зміст) та подати у додатку.
4. У підрозділі 3.3. «Рекомендації для впровадження соціальної послуги інклюзивного туризму» деталізувати проєктувальний та формувальний етапи проведення інклюзивних туристичних заходів для людей з інвалідністю.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Основні результати дослідження висвітлено у достатній кількості наукових праць авторки. На основі аналізу змісту публікацій І. А. Жеребко можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Жеребко Інни Анатоліївни «Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг людям з інвалідністю засобами інклюзивного туризму» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (заресстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–15 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167 (назва

Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 608 від 09.06.2021; із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 979 від 21.10.2020, № 608 від 09.06.2021) ), і може бути подане до розгляду спеціалізованої вченої ради на предмет допуску до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Рецензент –  
доцент кафедри соціальної педагогіки  
та соціальної роботи  
Уманського державного педагогічного  
університету імені Павла Тичини,  
кандидат педагогічних наук



Н. В. Левченко

